

Försvarsutskottets betänkande

1981/82:9

om totalförsvaret i Västmanland

I motion 1980/81:1599 av Anders Gernandt m. fl. (c, s, m, fp) yrkas att riksdagen anhåller att motionen överlämnas till försvarskommittén.

Överbefälhavaren, länsstyrelsen i Västmanlands län och Frivilligorganisationernas samarbetskommitté har yttrat sig över motionen.

Bakgrund

Staben för Uppsala försvarsområde (Fo 47) och staben för Västerås försvarsområde (Fo 48) fördes år 1942 samman till en myndighet med lokalisering till Uppsala. Till Västerås förlades på 1960-talet en hemvärns- och frivilligavdelning. Genom beslut av riksdagen år 1973 integrerades staben för Fo 47/48 och Upplands signalregemente (S 1) i Uppsala stabs- och förvaltningsmässigt med varandra till ett s. k. försvarsområdesförband (prop. 1973:75, FöU 1973:14, rskr 1973:170). Påföljande år beslöt riksdagen att försvarsområdesförbandet skulle lokaliseras till Enköping (prop. 1974:50, FöU 1974:25, rskr 1974:270). Till nämnda ort skall också enligt beslut av regeringen år 1980 föras förbandets hemvärns- och frivilligavdelning. Stöd för hemvärnets och de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet i Uppsala och Västmanlands försvarsområden skall dock enligt beslutet lämnas, förutom i Enköping, även i Uppsala och Västerås, i den omfattning chefen för armén bestämmer. Vidare har riksdagen våren 1979 beslutat att Västmanlands flygflottilj (F 1) skall läggas ned (prop. 1978/79:96, FöU 1978/79:22, rskr 1978/79:291).

Nämnda beslut medför att Västmanlands län och försvarsområde i framtiden kommer att sakna såväl försvarsområdesstab som militärt fredsförband inom sina gränser. Samma är förhållandet med Kalmar län.

Motionen

Motionärerna framhåller att den tekniska utvecklingen gör att även områden som man tidigare har kunnat tillmäta mindre militär betydelse vid inledningen av ett krig snabbt kan bli inblandade i krigföringen. Ökad planering måste därför bedrivas i fredstid. Samhällsresurserna på försvarets område bör, anför motionärerna vidare, utnyttjas så effektivt som möjligt. I motionen pekas också på den ökade betydelsen av frivilliga insatser i försvaret. Ett rationellt utnyttjande av de civila resurser som används för totalförsvaret är enligt motionen angeläget.

På lägre regional nivå (länsnivå) åvilar, anför motionärerna, planeringsuppgifterna på den civila sidan länsstyrelsen och på den militära en försvarsområdesstab. De erinrar om att Kalmar och Västmanlands län är de enda län som i fred saknar försvarsområdesstab inom sina gränser. Med bl. a. hänvisning till det ökade behovet av planering i fredstid ifrågasätter motionärerna om denna ordning längre är den mest effektiva. De framhåller också de negativa följderna för frivilligorganisationerna som flyttningen av frivillig- och hemvärnsavdelningen och nedläggningen av F 1 medför. De anser att särskilda resurser bör tilldelas Västmanlands län genom att man antingen inrättar en separat försvarsområdesstab eller placerar en "ministab" i Västerås. En sådan ministab borde enligt motionärerna vara underställd försvarsområdesregementschefen och bestå av fem till tio personer. Dess uppgifter föreslås gälla taktik, mobilisering och underhåll. Vidare bör i den ingå den nuvarande hemvärns- och frivilligavdelningen i Västerås. En sådan organisation anser motionärerna borde kunna tillskapas utan att de totala försvarskostnaderna ökar. De anförda synpunkterna bör enligt motionärernas mening också beaktas beträffande andra områden av landet där en liknande situation är aktuell nu eller senare.

Remissyttrandena

Överbefälhavaren anser att brister som f. n. finns i ledningssystemet på lägre regional nivå borde rättas till genom att organisera separata försvarsområdesstabber. Detta är dock enligt hans uppfattning inte möjligt med hänsyn till aktuella ekonomiska förutsättningar. Han framhåller dock att andra åtgärder övervägs för att kompensera bristerna.

Länsstyrelsen i Västmanlands län delar motionärernas oro inför indragningen av all militär representation i länet. Den anser det angeläget att ökade stabresurser i fredstid tilldelas S 1/Fo 47/48 så att koncentrerad uppmärksamhet kan ägnas planläggning av det militära försvaret inom Fo 48 liksom den samverkan som måste finnas med den civila sektorn. Det är vidare, anser länsstyrelsen, angeläget att åtgärder vidtas så att hemvärns- och frivilligavdelningen inom Fo 48 även i fortsättningen på ett betryggande sätt kan verka från Västerås. Länsstyrelsen anser vidare att i detta sammanhang också bör övervägas om inte länsstyrelsen i län som saknar egen fo-stab i fred borde kompenseras genom tilldelning av militärassistentbefattning.

Frivilligorganisationernas samarbetskommitté biträder motionen. Den anser att separata försvarsområdesstabber bör inrättas i Västmanlands och Kalmar län med resurser för understöd till frivilligorganisationerna.

Utskottet

Avsaknaden av såväl fredsförband som försvarsområdesstab i ett län/försvarsområde medför även enligt utskottets mening flera nackdelar.

Krigsplanläggningen, särskilt den som sker i samverkan med länsstyrelse, försvåras. Stödet till den frivilliga försvarsverksamheten måste hela tiden förenas med resor, särskilt för instruktörer.

De besparingssträvanden som f. n. präglar verksamheten inom försvarsmakten gör det inte möjligt att lösa dessa problem genom att inrätta försvarsområdesstab i län som i fred saknar sådan stab. Inte heller ter det sig lämpligt att inrätta ministaber av det slag som motionärerna förordar.

Som framgår av föregående redovisning av remissyttrandena överväger överbefälhavaren vissa åtgärder för att kompensera de aktuella bristerna i ledningssystemet på lägre regional nivå. Enligt vad utskottet har inhämtat innebär hans planer att det för Västmanlands län skall ställas en regements-officer till förfogande för att – med placering i Västerås – uteslutande syssla med försvarsområdesbefälhavarens krigsförberedelseuppgifter för länet. Regementsofficern avses vara samlokaliserad med länsstyrelsen. Motsvarande lösning övervägs för Kalmar län. Överbefälhavaren anser vidare att hemvärns- och frivilligavdelningen i Västerås inte bör flyttas till Enköping.

Utskottet anser att de nackdelar som motionärerna har pekat på med rimliga kostnader kan minskas genom åtgärder av det slag som överbefälhavaren överväger. Motionen bör enligt utskottets mening inte, som motionären föreslår, överlämnas till 1978 års försvarskommitté.

Beträffande stödet till frivilligverksamheten i Västmanlands län är det enligt utskottets mening särskilt angeläget att behålla en förrådsverksamhet som är centralt placerad i länet.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen avslår motion 1980/81:1599.

Stockholm den 10 november 1981

På försvarsutskottets vägnar
ERIC HOLMQVIST

Närvarande: Eric Holmqvist (s), Gudrun Sundström (s), Hans Lindblad (fp), Åke Gustavsson (s), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Karl-Erik Svartberg (s), Anders Gernandt (c), Holger Bergman (s), Eric Hägelmark (fp), Anita Johansson (s) och Erik Egervärn (c).

